

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

TROMS FYLKESKOMMUNE
Postboks 6600
9296 TROMSØ

NIBIO
Postboks 115, 1431 Ås
Tlf: 406 04 100
post@nibio.no
Nibio.no

Vår dato 10.02.2025
Deres referanse
Saksnummer 22/00936

Org. nr: 988 983 837

Rapport - Bærekraftig matproduksjon og verdiskaping i nord - 2024

NIBIO og dens forgjengere, har siden starten av 2000-tallet hatt et utvidet oppdrag med å bidra til FoU-aktivitet knyttet til det nordnorske landbruket. Dette er fulgt opp både gjennom konkrete prosjekter og ved å være en form for koblingsboks mellom de som har behov for kompetanse og de som kan tilby kompetanse. Aktiviteten er i hele perioden blitt gjennomført i nært samarbeid med landbruksaktører i landsdelen.

I tråd med dette oppdraget har NIBIO blitt tildelt en rolle med å bidra til satsingen *Bærekraftig matproduksjon og verdiskaping i nord*. Satsingen ble etablert som en områderettet satsing på det nordnorske landbruket over jordbruksavtalen i 2022. Det ble innvilget 17 mill kr til satsingen for 2023 og 5 millioner kr av disse var øremerket forskning og annen kunnskapsutvikling i regi av NIBIO. Satsingen er videreført i jordbruksavtalene i 2023 og 2024.

Satsingen ble til å begynne med forvaltet av fylkeskommunen i Troms og Finnmark og fra 2024 av fylkeskommunen i Troms. NIBIO tildeles de øremerkede midlene i tråd med §15 i *Forskrift om midler til satsing på bærekraftig matproduksjon og verdiskaping i nord* og oppdragsbrev fra fylkeskommunen.

Av oppdragsbrevet for 2024 fremgår det at minimum 5 millioner kroner av satsingen er øremerket NIBIO til forskning og øvrig kunnskapsutvikling. Videre står det at NIBIO skal rapportere på midlene til fylkeskommunen innen 10.2.25. NIBIO bes rapportere med en «helhetlig vurdering av status, resultater og effekter så langt sett opp mot formålet for ordningen, herunder kartlegging sårbare miljø, samt status og vurdering for forskning og øvrig kunnskapsutvikling». Det bes også om å «rapportere på måloppnåelse i henhold til ønsket resultat for den enkelte arbeidspakke prosjektet er del av».

Omtale av NIBIOs aktivitet i 2023 kommer frem av rapportering for 2023 til Troms fylkeskommune datert 8.2.24. Videre følger NIBIOs rapportering på aktivitet i 2024.

NIBIO

Helhetlig vurdering av status, resultater og effekter så langt sett opp mot formålet for ordningen, herunder kartlegging av sårbare miljø

Gjennom arbeid med satsingen har NIBIO økt sin oppmerksomhet relatert til nordlige problemstillinger. Det er fokusert på å bygge på og bruke av NIBIOs kompetanse på områder det er uttrykt fra samarbeidsgruppa og andre landbruksaktører i landsdelen, at det er viktig å utvikle kompetanse om.

Det er blant annet bygget kompetanse i NIBIO i nord knyttet til viktig tematikk som matsikkerhet og beredskap i nord og lokalsamfunnsutvikling. Dette har gitt oss mulighet til å bidra med innspill til tematikken både internt i NIBIO, i samarbeid med andre aktører og i samfunnsdebatten.

En av målsetningene for satsingen er å utnytte regionale fortrinn og muligheter innen arktisk landbruk. Flere av prosjektene vi gjennomfører bidrar til dette. NIBIO har over tid hatt fokus på å kartlegge særegne «arktiske» kvaliteter i landbruksprodukter fra nord. Dette særlig i hagebruket. Gjennom satsingen jobbes det med å videreføre dette arbeidet blant annet gjennom prosjektet *Arktisk kvalitet*. I 2025 vil det også bli gjennomført en forbrukerundersøkelse knyttet til bruken av begrepet 'arktisk kvalitet'.

Utmarka er et viktig fortrinn og mulighet i det arktiske landbruket. Gjennom satsinga bidrar NIBIO tungt til kunnskapsutvikling for økt bruk av utmarka og til formidling om betydningen av verdien av utmarksbeite.

NIBIO har mye økonomikompetanse og det er jobbet med å ta i bruk denne og utvikle prosjekter på dette området. Utover i satsingen er det igangsatt flere økonomirelaterte prosjekter. Det er utarbeidet en rapport om *Verdiskaping og sysselsetting i nordnorsk landbruk*, det er startet opp et prosjekt på *Dypdykk i driftsgranskninger i Troms og Finnmark* og i 2025 starter vi prosjekt *Bonden som økonomisk beslutningstaker*.

Gjennom satsingen er det støttet og etablert et prosjekt kalt *Arktisk naturbrukssenter* – et samarbeidsprosjekt mellom naturbruksskolene i nord. NIBIO deltar i styringsgruppa for prosjektet og har med det videreutviklet samarbeidet med naturbruksskolene i landsdelen. Dette i tråd med det som står omtalt i beskrivelse av satsingen om at «God kompetanse på alle nivå er viktig, både innen videregående opplæring og på etter- og videreutdanningsnivå».

NIBIO jobber aktivt med å tilgjengeliggjøre informasjon og kunnskap som utvikles gjennom prosjektene. Det er blant annet etablert ei underside på NIBIOs nettsider der informasjon om NIBIOs aktivitet knyttet til satsingen er samlet. Her blir rapporter og omtale av pågående og avsluttede prosjekter lagt ut fortløpende <https://www.nibio.no/tema/mat/senter-for-arktisk-landbruk/baerekraftig-matproduksjon-og-verdiskaping-i-nord?locationfilter=true>.

Vi tenker det kunne vært formålstjenlig med en mer helhetlig og samlet formidling av resultater og aktiviteter som gjennomføres i satsingen - både fra NIBIO og andre prosjekter. Det gjøres mye arbeid og det er viktig at kunnskapen når ut til alle aktuelle målgrupper.

Vi opplever at satsingen har bidratt til mer og bedre samarbeid i nord om felles muligheter og utfordringer knyttet til landbruket i landsdelen. NIBIOs mulighet til å være tett koblet på dette arbeidet har gjort det mulig for oss å fange opp relevante problemstillinger for forskning og annen kunnskapsutvikling knyttet til landbruket i landsdelen.

NIBIO

NIBIOs prosjektaktivitet innenfor satsingen 2024

I 2024 har NIBIO:

- jobbet med å følge opp prosjekter startet opp i 2023
- satt i gang nye prosjekter finansiert med tildelingen for 2024
- planlagt aktivitet finansiert med tildelingen for 2025

I 2023 ble det igangsatt 18 prosjekter. Fire ble avsluttet i 2023 og resten ble videreført i 2024. Bruk av midler øremerket NIBIO for 2024 ble avklart med partnerskap landbruk Nord-Norge desember 2023. Det ble i 2024 startet opp tre nye prosjekter. Bruk av midler øremerket NIBIO for 2025 ble avklart med partnerskap landbruk oktober 2024. Det legges opp til viderefinansiering av fem tidligere påbegynte prosjekter og to nye.

Ved planlegging av aktivitet er det som tidligere år, tatt utgangspunkt i:

- NIBIOs kompetanse
- ønsker/behov uttrykt av samarbeidsgruppa
- arbeidspakker utformet for satsingen
- behov fremkommet av planer og rapporter for og om det nordnorske landbruket og da særlig:
  - o Rapport FoU arktisk landbruk (Nordnorsk landbruksråd 2023)
  - o Fra tall til tiltak – styrket matproduksjon i Troms og Finnmark (AgriAnalyse 2022)

Oversikt over fordeling av midler på prosjekter 2023-2025 fremgår av tabell 1.

Om overordnede kartleggings- og statusprosjekter

De to første prosjektene som ble igangsatt av NIBIO gjennom satsingen, *Screening nordnorsk landbruk* og *Kapasitet og kompetanse i kommunal landbruksforvaltning*, ble ferdigstilt i januar 2024 og er nærmere omtalt i rapporten for 2023. Rapport fra begge prosjektene er tilgjengelig på nettsida nevnt over. I screening-prosjektet ble det blant annet brukt en indeks til å kartlegge særlig sårbare miljøer/områder.

I 2023 ble det gitt finansiering til ytterligere to kartleggingsprosjekter – *Den nordnorske bonden og bygda* og *Verdiskapingsanalyse for det nordnorske landbruket*. Disse er videreført og ytterligere finansiert med 2024-midler. Den nordnorske bonden og bygda startet opp i 2023 og avsluttes i 2025. Prosjektet bygger på *Screening nordnorsk landbruk* og går i dybden på drivere som påvirker utviklingen av landbruket i landsdelen. Verdiskapingsanalysen ble ferdigstilt januar 2025 og er nærmere omtalt i tekstboksen under.

Verdiskaping og sysselsetting i Landbruk i Nord-Norge – oppdaterte tall fra 2022

Landbruk og landbruksbasert virksomhet har stor betydning for verdiskaping og sysselsetting i mange kommuner i Nord-Norge. I dette prosjektet er det gjennomført oppdaterte beregninger av verdiskaping fra landbruk og landbruksbasert industri for de tre fylkene i Nord-Norge.

Samlet verdiskaping (bruttoprodukt) fra landbruksbasert primærnæring utgjør 2 mrd. kr for Nordland, 756 mill. kr for Troms og 290 mill. kr for Finnmark. I alt utgjør bruttoproduktet fra landbruksbasert primærnæring og landbruksbasert industri 2,3 mrd. kr for Nordland, 1,3 mrd. kr for Troms og 413,7 mill. kr for Finnmark.

I 2022 sysselsatte landbruket 1 976 personer i Nordland, 983 i Troms, og 728 i Finnmark. Dersom vi inkluderer de som jobber indirekte tilknyttet landbruket, gir dette grunnlag for til sammen 2 946 sysselsatte i Nordland, 1 924 i Troms og 970 i Finnmark .

NIBIO jobber med kunnskapsutvikling for det nordnorske landbruket også utover det som gjøres gjennom satsingen. Publikasjoner og annen relevant informasjon om nordnorsk landbruk fra NIBIO er samlet på NIBIOs underside Senter for arktisk landbruk <https://www.nibio.no/tema/mat/senter-for-arktisk-landbruk?locationfilter=true>. Det er i 2024 blant annet utarbeidet rapporten *Utsyn over nordnorsk landbruk – tilstand og utviklingstrekk 2024*.

Samlet bidrar disse kartleggingene/statusrapportene til et oppdatert kunnskapsgrunnlag om status for det nordnorske landbruket til nytte for alle som jobber med utvikling av landbruket i regionen.

Om jordsmonnkartlegging

Det har i mange sammenhenger blitt pekt på at det er viktig og nyttig med kartlegging av ressursgrunnlaget for landbruksproduksjon. Med kunnskap om jordressursen kan kloke valg tas innen agronomi, arealplanlegging og klimatilpassing.

Årlig gjennomfører NIBIO jordsmonnkartlegging av rundt 100 km² fulldyrka og overflatedyrka jord. Arbeidet finansieres med tildeling fra statsbudsjettet på oppdrag fra LMD. Resultatene publiseres på NIBIOs kartportaler Kilden og Gårdskart, og er fritt tilgjengelige for nedlastning.

Med midler fra satsingen har NIBIO økt sin kapasitet på jordsmonnkartlegging for en periode. Den økte kapasiteten blir brukt til kartlegging i Nord-Norge. I 2024 ble det gjort kartlegginger i Alstadhaug, Sortland og Hadsel over regulær ordning og i Bardu over satsingen. Kartene blir publisert i løpet av 2025.

Arbeidet med økt kartleggingsaktivitet i Nord-Norge fortsetter i 2025 med støtte fra satsingen.

Måloppnåelse i henhold til ønsket resultat for den enkelte arbeidspakke

Under er en omtale av hvordan NIBIOs aktivitet har bidratt til måloppnåelse for de ulike arbeidspakkene innenfor satsingen.

Arbeidspakke 1: Fra bås til løsdrift

NIBIO har som i 2023, heller ikke i 2024 hatt noen prosjekter finansiert av satsingen på denne arbeidspakken.

Arbeidspakke 2: Økonomi og lønnsomhet

I 2024 er det igangsatt ett og planlagt ett prosjekt knyttet til økonomi og lønnsomhet for den nordnorske bonden. Disse prosjektene vil bidra til kompetanse/kunnskap om den nordnorske bondens økonomi i tråd med ønsket resultat for arbeidspakken.

NIBIOs årlige driftsgranskninger finansieres ikke av satsingen, men er nyttig bakgrunnsinformasjon for temaet om økonomi og lønnsomhet. Det er utarbeidet en kort rapport med utdrag av resultater fra Nord-Norge basert på tall fra 2022. Tilsvarende rapport vil bli utarbeidet basert på tall fra 2023 i starten av 2024. Rapporten for 2022 finnes på NIBIOs nettsider (<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/3125220>).

På grunn av lavt antall bruk i landsdelen, er det relativt få bruk som inngår i de årlige driftsgranskningene. Det er uttrykt fra landbruksnæringa i nord at de ikke alltid kjenner seg igjen i tallene og at det er ønskelig med et større og sikrere tallgrunnlag for å kunne gjøre gode analyser av økonomien i landbruket i disse fylkene. På slutten av 2024 ble det igangsatt et prosjekt over satsingen kalt *Dypdykk i driftsgranskninger i Troms og Finnmark* for å styrke

NIBIO

datagrunnlaget for de største produksjonene i Troms og Finnmark – sauehold og melkeproduksjon (ku).

Det har blitt uttrykt sterkt ønske fra miljøet i Nordland om å få gjennomført tilsvarende dypdykk også der. Det har per nå ikke vært kapasitet eller økonomi til å gjøre det, men er fanget opp som ønske og vil bli fulgt opp dersom det lar seg gjennomføre.

I 2025 starter vi opp prosjekt *Bonden som økonomisk beslutningstaker* opp. Prosjektet skal kartlegge nærmere hvordan bønder i Nord-Norge gjennomfører investeringer. Dette skal bidra til å øke forståelsen av hvordan gårdbrukeren forholder seg til sin rolle som bedriftsleder, finne ut av hvordan de styrer sin daglige økonomi i praksis og hvordan de bruker regnskap og driftsplaner for å planlegge for sin økonomi på kort og lang sikt. Basert på funnene fra prosjektet, vil det pekes på hvilke typer verktøy eller kompetanse bønder mangler for å ta gode valg. Dette vil danne et godt grunnlag for å utforme og gjennomføre tiltak som hever bondens kompetanse på økonomi, lønnsomhet og langsiktig økonomisk planlegging som er ett av målene innenfor arbeidspakken.

Arbeidspakke 3: Økt bruk av utmarksbeite i nord

Grovfôrbasert husdyrproduksjon er bærebjelken i det nordnorske landbruket. Landsdelen har landets beste utmarksbeiter som er et regionalt fortrinn for det arktiske landbruket og som kan utnyttes i større grad enn det gjør i dag. Matproduksjon basert på god utnyttelse av utmarksbeitene, bidrar også til å bygge opp under begrepet 'arktisk kvalitet'. Økt bruk av utmarka bidrar til å utnytte regionale fortrinn og muligheter innen arktisk landbruk i tråd med målsetninga for satsingen.

NIBIO har betydelig kompetanse og aktivitet knyttet til dette temaet ved sine stasjoner i Nord-Norge og ellers i landet. Det er derfor naturlig at vi bidrar tungt til denne arbeidspakken.

Beitekartlegging

Midler fra satsingen har blant annet bidratt til økt beitekartlegging i nord, noe det har vært uttrykt sterkt ønske om fra samarbeidsgruppa. I 2023 ble det gjennomført kartlegging i Sømna (<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/3131081>) og i Beiarn (rapport kommer vår 2025). NIBIO gjennomfører beitekartlegging i hele landet finansiert med tildeling fra statsbudsjettet på oppdrag fra LMD. Oppdragsgiver (kommuner og beitelag) må gå inn med en liten egenandel. Denne egenandelen har vært med å begrense etterspørselen på kartlegging i nord. Midler fra satsingen bidrar til å redusere egenandelen for oppdragsgiver. Det planlegges ytterligere støtte til gjennomføring av prosjekter i nord også i 2025.

Teknologi

Det er i 2024 jobbet med tre prosjekter i tråd med ett av målene for arbeidspakken om økt bruk av teknologi for å lette bruken av utmarka. Prosjektene *BeiteDrone* og *Teknomark* er ferdigstilt og er nærmere omtalt i tekstbokser under. Det siste prosjektet *Elektroniske sensorer for raskere varsling*, blir ferdigstilt våren 2025.

Samlet bidrar disse prosjektene med økt kunnskap om muligheter ved bruk av teknologi for økt bruk av utmarksbeite i nord i tråd med ønsket resultat fra arbeidspakken.

BeiteDrone

NIBIO

Droneteknologien tilbyr mange muligheter for å forbedre effektivitet, HMS og miljøavtrykk i beitenæringene. Bruk av droner har potensiale til å forbedre arbeidsforholdene i utmark, men det er betydelig mangel på kunnskap om muligheter og regelverk.

Formålet med prosjektet var å få oversikt over muligheter for bruk av droner som verktøy for utmarksbaserte næringer i nord samt heve kompetansen om bruk i rådgivingsapparatet og hos næringsutøverne.

Erfaringer fra prosjektet viser at dronebruk i beitenæringene er mest effektiv i spesifikk kategori (utenfor synsrekkevidde). Det forutsetter betydelig opplæring og godkjenning av Luftfartstilsynet som droneselskap, noe de fleste anser som for ressurskrevende. Det fremkommer et tydelig behov for felles bruk av dronelisenser og godkjente droneoperasjoner som administreres gjennom overordnede droneselskaper som legger til rette for felles trening og oppfølging av rutiner.

Det er jobbet mye med formidling fra prosjektet på ulike arenaer som møter med Stasforvalter og beiteseminar med NSG mm.

Rapport med oppsummering av resultater fra prosjektet kommer tidlig 2025.

Teknomark

Bruk av ny teknologi kan bidra til å øke bruken av utmarksbeite i Nord-Norge. Målet er å senke dyreeiernes fysiske belastning og tidsbruk, forbedre overvåkingen og forvaltningen av beitedyr, og dermed optimalisere beitebruken, redusere tap og forbedre dyrevelferden.

Det er utarbeidet en rapport som beskriver dagens tilstand for beitebruk, utfordringer som rovdyr og økonomiske begrensninger, samt fordeler og ulemper ved ulike teknologiske løsninger.

Hovedkonklusjonene understreker behovet for videre forskning og utvikling for å gjøre ny teknologi mer tilgjengelig, mer effektiv og allment anvendelig. Særlig dataanalyse av dyrenes arealbruk, noe det i dag er gjort lite på, kan gi stor avkastning i form av forbedret beitebruk, dyrevelferd og avl. Samtidig kan disse dataene gi økt kunnskap til og forbedre samarbeid mellom ulike interessenter i arealkonflikter og arealforvaltning. Det fremheves også viktigheten av å integrere ny teknologi i eksisterende landbrukspraksis for å støtte bærekraftig og lønnsomt husdyrhold i Nord-Norge.

Rapport med oppsummering fra prosjektet kommer tidlig 2025.

Førkvalitet

For å optimalisere bruken av utmarka, er det viktig å kjenne til kvalitet på fôrressursen som ligger der. Prosjekt *Avling og førkvalitet i nordnorsk utmark* ble startet opp i 2023 og avsluttet i 2024. Prosjektet bidrar med nyttig kunnskap for bedre utnyttelse av utmarka i nord i tråd med målsetning for arbeidspakken. Prosjektet er nærmere omtalt i tekstboksen på neste side.

NIBIO

Avling og fôrkvalitet i nordnorsk utmark

Tidligere undersøkelser viser at de beste beiteene i utmark kan produsere like mye plantemasse som innmarksbeite. Det er også dokumentert at fôrkvaliteten er høy på forsommeren og kan sammenlignes med innmarksbeite, men at den avtar raskt ut over sommeren dersom arealene ikke beites jevnt hele sesongen.

Formålet med prosjektet var å undersøke avlingsnivå og fôrkvalitet gjennom en hel vekstsesong i ubeita vegetasjon og ved gjentatte avbeitinger i utmark.

Resultatene viser at med riktig dyreantall, målrettet beite og kontinuerlig foryngelse av plantematerialet, kan dyrene høste betydelige mengder fôr med tilfredsstillende kvalitet i utmarka gjennom hele beitesesongen. Dette gir gårdbrukere, rådgiving og forvaltning nyttig kunnskap i planlegging av beitebruk, og kan stimulere til økt utnytting av beiteressurser i utmark.

<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/3173013>

Verdien av utmarksbeite

Det også jobbet med formidling om verdien av utmarksbeite. I 2023 ble det gitt et lite beløp til formidlingsaktivitet om utmarksbeitets verdi i et bærekraftig perspektiv. Prosjektet ble videreført i 2024 og fortsetter i 2025. Gjennomført aktivitet i 2024 er omtalt i tekstboksen under.

Formidling av utmarksbeitets verdi i et bærekraftig perspektiv

Prosjektet er videreført fra 2023. Det har hatt som formål å synliggjøre verdier knyttet til beiteressursene og beitebruken i det arktiske landbruket, bl.a. gjennom formidling av erfaringer fra FoU, som øker bevisstheten hos den allmenne forbruker. Det er stor etterspørsel på foredrag og annen formidlingsaktivitet knyttet til tematikken. Prosjektet fortsetter i 2025.

Noen gjennomførte formidlingsaktiviteter i 2024:

- Foredrag: Utmarksbeite+beitedyr=bærekraftig matsikkerhet?
Bør vi spise mer mat basert på norske ressurser? (tre foredrag på vgs)
- Kronikk: SAU – Det handler om ressursforvaltning, forskning.no
Vi har mangedoblet vårt kjøttforbruk, men på hvilke dyr?, Nationen
Vi kan få økt totalberedskap gjennom å spise mer norsk mat, forskning.no

Det formidles mye knyttet til tematikken både med finansiering over satsingen og med andre midler. Mye av dette samles/publiseres på <https://blogg.forskning.no/blogg-matkultur-og-matopplevelser> og på NIBIOs prosjektside *Formidling av beiteressursenes verdi i det arktiske landbruket* <https://www.nibio.no/prosjekter/formidling-av-beiteressursenes-verdi-i-det-arktiske-landbruket?locationfilter=true>

Flaskehals

NIBIO har i 2024 utarbeidet en rapport om *Flaskehals for økt bruk av utmarksbeite i nord* i tråd med ønske som fremkommer i beskrivelsen av arbeidspakken. Prosjektet er nærmere omtalt i tekstboksen på neste side.

Flaskehals for økt bruk av utmarksbeite i nord

NIBIO

Gjennom fokusgrupper med aktive sauebønder er flaskehalsen for økt bruk av utmarksbeite i nord kartlagt. Mulige tiltak og virkemidler er foreslått og utmarksbasert beitebruk er diskutert i en større sammenheng, sett i lys av bl.a. bærekraftig matproduksjon og matberedskap.

<https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmlui/handle/11250/3173015>

Gjennom arbeidet med omtalte prosjekter, bidrar NIBIO med kunnskapsgrunnlag for mer og bedre bruk av utmarka, i tråd med det som er ønsket resultat av arbeidspakken.

Arbeidspakke 4: Økt totalberedskap med økt matproduksjon

Arbeidspakken omfatter mye og gir grunnlag for mye aktivitet fra NIBIO. Det er jobbet med seks prosjekter innenfor tematikken i 2024. Samlet bidrar NIBIOs aktivitet i betydelig grad til formålet med arbeidspakken som er å sikre en forsvarlig utvikling i landbruket som et viktig bidrag til den grunnleggende samfunnsstrukturen i landsdelen.

Matsikkerhet og beredskap i nord

Samarbeidsgruppa har uttrykt ønske om aktivitet knyttet til matsikkerhet og beredskap i nord. I 2023 startet NIBIO opp et prosjekt på denne tematikken. Prosjektet er videreført i 2024 og fortsetter også i 2025. Prosjektet startet opp med en workshop i november 2023 der vi inviterte forskere fra andre kunnskapsmiljøer i nord til å diskutere tematikken. I 2024 er det jobbet med å utvikle kompetanse til NIBIO i nord, samhandling internt i NIBIO, bygge nettverk med andre kunnskapsmiljøer, skrive prosjektsøknader og delta i samfunnsdebatten. Det har blant annet resultert i en prosjektsøknad til Norges forskningsråd i samarbeid med UiT Norges arktiske universitet. Prosjektet ble innvilget og fikk tildelt 12 mill kr til et fireårig prosjekt – Resilient north: The interplay between food production, food security and public health in Northern Norway.

Prosjektet *Arktisk landbruk og lokalsamfunn* er også et kompetanseutviklingsprosjekt og tematikken er nært knyttet til tematikk om matsikkerhet og beredskap. Prosjektet er ferdigstilt og er nærmere omtalt i tekstboksen under.

Arktisk landbruk og lokalsamfunn

Formålet med prosjektet var å sammenstille teoretisk kunnskap om faktorer og drivkrefter innen bærekraftige lokalsamfunn som påvirker arktisk landbruksproduksjon.

På grunn av at vi følte vi startet litt på bar bakke med å utforske dette temaet, har vi valgt å lage et notat fra prosjektet og ikke en publisert rapport. Likevel tenker vi at notatet er blitt interessant lesing og trekker konklusjoner som er relevant å få ut til en bredere gruppe målgruppe. Det jobbes derfor med å lage en kronikk med bakgrunn i notatet.

Prosjektet viser at det er viktig å forstå hvordan landbruk og lokalsamfunn henger sammen for å kunne møte utfordringene i det arktiske landbruket. Spesielt knyttes dette til at vi trenger mer kunnskap om samspillet mellom landbruks- og distriktpolitikk, samisk jordbruk samt å ha lokale perspektiver på nærings- og samfunnsutvikling.

Gjennom prosjektet har NIBIO opparbeidet seg et godt grunnlag for å arbeide videre med denne tematikken. Vi har derfor begynt å søke samarbeidspartnere for et større prosjekt for å belyse problemstillinger som dette prosjektet viser til som relevante for videre forskning.

Notatet er vedlagt denne rapporten.

NIBIO

Grøntproduksjon

Grøntproduksjon er omtalt som aktuelt tiltak inn under arbeidspakken. NIBIO har betydelig kompetanse på produksjon av potet, grønnsaker og bær for nordnorske forhold – et arbeid som gjøres i tett kontakt med næringa og Norsk landbruksrådgiving. Det er i 2024 jobbet med flere prosjekter som skal bidra til å styrke grønt-produksjonen i landsdelen – *Svanhovd som inspirasjonssenter for matvekster i nord, Arktisk kvalitet i grøntproduksjon, Etablering sortsguppe jordbær og Styrking av småskala grønnsaksdyrking gjennom salgskanaler og produsentarbeid*. Planlagt og gjennomført aktivitet bidrar til å vise muligheter som ligger i grøntproduksjon i Øst-Finnmark og styrke grunnlaget for å bruke begrepet 'arktisk kvalitet' på produkter fra nord og arbeid med produsentnettverk.

Alle prosjekter er godt forankret i *Handlingsplan for grøntproduksjon i Nord-Norge 2024-27*.

Prosjektene *Svanhovd som inspirasjonssenter for matvekster i nord* og *Arktisk kvalitet i grøntproduksjon* har gjennomført planlagt aktivitet for 2024 og får videre finansiering med midler fra 2025 tildelingen. Gjennomført aktivitet i 2024 er omtalt i tekstbokser under.

Svanhovd som inspirasjonssenter for matvekster i nord

Formålet med prosjektet er å formidle kunnskap om hvordan dyrke matvekster og inspirere til dyrking av matvekster i nord. Formidling rettes både mot befolkningen generelt og de som ønsker å starte opp med kommersiell dyrking i mindre skala som f.eks. markedshage/andelslandbruk/urbant landbruk.

Også i 2024 har det vært en bugnende og fulldyrket kjøkkenhage på Svanhovd. Det ble etablert nytt demofelt for bær (20 bringebærbusker og 64 jordbærplanter), plantet to busker honningbær og en busk med kinesisk kirsebær.

Det var mange besøkende innom hagen gjennom hele sesongen. Restauranten på Svanhovd benyttet mesteparten av grønnsakene, men det ble også delt avling med lokal barnehage, skole og Kirkens bymisjon.

Noen gjennomførte aktiviteter i tilknytning til kjøkkenhagen:

- seks kurs i dyrking av grønnsaker
- åpent foredrag om grønnsaksdyrking
- webinar om planteoppal
- aktivitet i kjøkkenhagen på Svanhovds markdag
- vertskap for fagdag/markdag i regi av NLR
- initiativtaker for prosjektet «Se kor det spire»
- 15 innlegg på SoMe med tema innen dyrking.

I 2025 planlegges det å fortsette aktiviteten som de to foregående årene. Det å ha en velstelt og produktiv kjøkkenhage har høy prioritet. Demofeltet for bær er etablert og beplantet i 2024, men skal suppleres med flere planter i 2025. Det vil bli større fokus på kunnskap og nettverk. Planen er å ta initiativ til et lokalt nettverk for potensielle grønnsaksdyrkere i Pasvik/Sør-Varanger.

Arktisk kvalitet i grøntproduksjon

NIBIO

Formålet med prosjektet er å styrke grunnlaget for begrepet 'arktisk kvalitet' for å styrke konkurransefortrinnet for jordbruksprodukter fra nord. Alle aktivitetene gjennomføres i nært samarbeid med grønntæringa og NLR.

Prosjektet bidrar til å nå et av målene for satsingen slik det kommer frem av jordbruksavtalen om «... å utnytte regionale fortrinn og muligheter innen arktisk landbruk».

I 2023 og 2024 er det jobbet med:

- Bruk av rødt LED-lys i lysgroing av settepotet for Nord-Norge
- Sorter for jordbærproduksjon i nord
- Undersøke om nordnorske klimafaktorer er avgjørende for kvalitet i Målselvnepe

I 2025 planlegges det videre undersøkelser av kvalitet i Målselvnepe og i utvalgte bærsorter for dyrkning i Nord-Norge. Det vil bli undersøkt innhold av smaks- (og helserelaterte) stoffer i prøver høstet i 2024 og i nye prøver i kommende sesong relatert til arktisk kvalitet og nordnorske klimabetingelser.

NIBIO og Statsforvalteren i Troms og Finnmark er partnere i forskningsprosjektet *Styrking av småskala grønnsaksdyrking gjennom direkte salgskanaler og produsentsamarbeid*. Prosjektet har som mål å bidra til å løse utfordringer med markedsføring og omsetning av økologiske grønnsaker fra småskala grønnsaksproduksjon i ulike deler av landet gjennom økt kunnskap, formidling og dialog mellom flere aktører.

I løpet av våren 2024 ble det gjennomført fem regionale workshoper hvorav en i Nord-Norge. På workshopene deltok produsenter, produsentsamarbeid, salgskanaler og støtteapparat. Det ble presentert foreløpige funn for regionen fra gjennomførte intervju og spørreundersøkelser og lagt til rette for dialog knyttet opp til hovedtemaer i prosjektet (markedsføring, salgskanaler, produsentsamarbeid m.m.) for god involvering, felles kunnskapsutvikling og regional nettverksbygging.

Reiseavstandene er store i nord og medfører store kostnader for deltakerne på workshopen. For å sikre deltakelse også til workshopen i nord, er det brukt noe midler til å dekke reisekostnader for deltakere på workshopen i nord.

Inspirasjonsaktiviteter

Prosjekt *Inspirasjonsaktiviteter* skal bidra til inspirasjon, motivasjon og fremtidstro for aktører i landbruksnæringa – fortrinnsvis aktive produsenter og de som tenker seg inn i næringa. Vi ønsker med prosjektet å nå ut til et bredt publikum med vår kunnskap om nordnorsk landbruk.

Gjennom prosjektet gis det rom til at NIBIOs forskere kan delta på ulike arenaer med målsetning om å nå ut med kunnskap om nordnorsk landbruk til et bredt publikum. Vi tilbyr oss å delta på allerede etablerte arenaer og muligens også gjennomføre egne arrangementer. Det er så langt gjennomført noen få aktiviteter og planlegges ytterligere aktivitet i 2025. Aktiviteten er foreløpig ikke tydelig organisert, men det vil gjøres en jobb med det i 2025.

NIBIO

Oversikt over bruk og fordeling av midler av ramme øremerket NIBIO for 2023-2025 fordelt på kartlegginger og arbeidspakkene i satsingen

Tabell 1. Oversikt over prosjekter/aktivitet tildelt midler over ramma for 2023-2025 og arbeidsperiode. Prosjekter merket med grått er ferdigstilt. Prosjekter ferdigstilt i 2024 er nærmere omtalt i tekstbokser i teksten over.

Prosjekt/aktivitet	Arbeidsperiode	Tildeling (kr)
Kartlegginger		
Screening nordnorsk landbruk	2023	500 000
Kartlegging av ressurser og kompetanse i regional landbruksforvaltning i Nord-Norge	2023	230 000
Den nordnorske bonden og bygda	2023-2025	1 000 000
Verdiskapingsanalyse	2024	800 000
Mer jordsmonnkartlegging i nord	2024-2025	900000
Arbeidspakke 2. Økonomi og lønnsomhet		
Dypdykk driftsgranskninger i nord	2024-2026	1 200 000
Bonden som økonomisk beslutningstaker	2025-2026	1 000 000
Arbeidspakke 3: Økt bruk av utmarksbeite i nord		
TeknoMark	2023-2024	300 000
BeiteDrone	2023-2024	500 000
Beitekartlegging utmark	2023-2025	500 000
Fôrkvalitet i utmark	2023-2024	630 000
Elektroniske sensorer for raskere varsling	2023-2025	450 000
Formidling av utmarksbeitets verdi i et bærekraftig perspektiv	2023-2025	400 000
Flaskehalsrapport økt bruk av utmarksbeite i nord	2023-2024	500 000
Arbeidspakke 4: Økt totalberedskap med økt matproduksjon		
Landbruk, forsyningsikkerhet og beredskap i Øst-Finnmark	2023	70 000

NIBIO

Svanhovd som inspirasjonssenter matvekster i nord	2023-2025	900 000
Arktisk kvalitet i grøntproduksjon	2023-2025	1 200 000
Matproduksjon og beredskap i nord	2023-2025	550 000
Forprosjekt sortsgruppe jordbær	2023	100 000
Arktisk landbruk og lokalsamfunn	2023-2024	350 000
Inspirasjonsaktiviteter	2024-2025	500 000
Styrking av småskala grønnsaksdyrking gjennom direkte salgskanaler og produsentarbeid - reisestøtte workshop Nord-Norge	2023-2024	100 000
Forbruk og adferd nordnorsk landbruk – arktisk kvalitet	2025	1 300 000
Sum tildelt til prosjekter	2023-2025	13 980 000
Tilgjengelig for fordeling 2025		200 000
Prosjektutvikling/koordinering/formidling	2023-2025	820 000
Totalt		15 000 000

Med vennlig hilsen

Birger Vennesland
avdelingsleder

Marianne Vileid Uleberg
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:

Notat - Arktisk landbruks betydning for, og avhengighet av, bærekraftige lokalsamfunn